

İbrahim Mirzə Halvaçioğlu ilə birgə Kirman qalasına çatanda, iş işdən keçmişdi. Bayqu Bahadurun və Canvəfa Mirzənin qoşun dəstələri qalanı talan edib, əhalini qılıncdan keçirəndən, qala müdafiəçilərinin hamısını qətlə yetirəndən sonra əyalətin digər ərazilərinə hərbi yürüşü davam etdirməyə başlamış və beləliklə, qarşılarına çıxan bütün yaşayış yerlərində soyğuculuğa və talançılığa rəvac vermişlər.

Məhəmməd Xan Şeybaniyə talançılıqla məşğul olan sərkərdələr bir-birinin arxasınca şad xəbərlər göndərdilər.

Bayqu Bahadur və Canvəfa Mirzə ciddi bir müqavimətlə rastlaşmadıqlarından, talan və qəsbkarlıq niyyətləri həddini aşmaqda idi.

Bayqu Bahadur Canvəfa Mirzəyə nisbətən təcrübəli döyüşçü idi. Buna baxmayaraq mövcud vəziyyət onu da çaşdırmış, əldə etdiyi uğurlardan özünə sonsuz güvənc hissi yaratmışdı. O, isti-isti daha böyük uğurlar qazanmaq üçün fürsəti əldən vermək istəmirdi. Ona görə də talan olunmuş sərvətin növbəti hesablanmasından sonra özünü Canvəfa Mirzəyə tutdu:

-Allah hökmdarımızın ömrünü uzun eləsin. Qəsb elədiyimiz ilxılar, qoyun sürüləri, ləl-cəvahiratlar, Kirman xalıları... bütün bunlar bizim sərvətimizdir.

Canvəfa Mirzə özündən böyük Bayqu Bahadurun "Bizim sərvətimizdir" sözlərini eşidəndə gözlərindən güldü. Görünür, o, bu sərvətin tamamilən hamısının Məhəmməd xan Şeybaninin hüzuruna göndəriləcəyini düşünürmüş.

- Bayqu Bahadur, sən necə məsləhət bilirsənsə, elə də et. Mən bölgüyə qarışmıram. Təki görəcəyimiz işdəni hökmdarımız razı qalsın.

- Çox doğrudur, Canvəfa, ancaq sən mənə bir söz de.

- Nəyi bilmək istəyirsən?

- Yürüşü davam etdirəkmi? Çünki, mən öyrənmişəm. Yəzd ətrafında Səfəvilərin elədə güclü qüvvəsi yoxdur. - Bayqu Bahadur sinayıcı nəzərlərlə Canvəfa Mirzəni süzdü. Onun yeni səfərə cəsarət göstərərək, göstərmədiyini bilmək istədi.

Hüseyinbala MİRƏLƏMOV

nüb vahimə ilə yerindən sıçradı. Canvəfa Mirzəni atüstündə gördü.

İndi hər şey ona aydın olmuşdu. Yarım istehzal bir təbəssümlə gülümsündü. Canvəfa Mirzə artıq hərəkətə başlamış hərbi qüvvənin arxasınca baxıb düşünürdü: "Cavandır, qələbə həvəsilə döyüşə can atır, bilmir ki, birdən bəxti yatsa, təsadüfən atılan bir oxla da həyatını föftə verər".

Amma daha heç nə demədi. Axşam hələ sərxoş olmamış, Canvəfa Mirzənin ixtiyarına 5000 nəfərlik qüvvə veriləcəyini də demişdi. Demək, qoşunun yarısı Yəzd yoluna döyüşə çıxacaqdı, qalan yarısı ilə Bayqu Bahadur Səfəvilərin gələcəyi ehtimal olunan yerlərə nəzarət edəcəydi. Amma onun başqa bir çox məsələlərdən xəbəri yox idi.

Kirman əhalisinin talan olunmağı haqqında artıq Şah İsmayılın xəbəri vardı. O başa düşürdü ki, Məhəmməd xan Şeybaninin hərbi qüvvələri təkcə Kirmanla kifayətlənməyəcək. Onlar Yəzdə və İraqa doğru da hərəkət edə bilirlər.

Həqiqətən İbrahim Mirzə Kirman qalasında baş verən qətləmi görüb bundan çox təssüflənmişdi. O, Məhəmməd xan Əfşarın və qala müdafiəçilərinin qala divarları ətrafında meydana tökülüb qalmış meyidlərini dəfn etməyə göstəriş verdi. Özünü Məhəmməd xan Əf-

yaxınlığında döyüşürdü. Cavan bir döyüşçünün qışqırdığını, öz adamlarına göstəriş verdiyini diqqətlə izləyirdi. Hər halda həmin şəxsin düşmən qüvvələri arasında başçılardan biri olduğunu düşündü. İbrahim Mirzə qarşısındakı maneələri dağıda-dağıda həmin döyüşçüyə yaxınlaşmaqda idi. Bu vaxt Qızılbaş döyüşçülərindən biri Əbdi bəyin oğlu Qalabəy kənardan topuzunu atıb, həmin döyüşçünü atdan yerə saldı. Onun ətrafındakı az qüvvə də başçıların atdan salındığını gör-cək tez silahlarını yerə atıb savaşı dayandırdılar. Qalabəy özünü çatdırıb ayağını həmin döyüşçünün sinəsinə qoydu. Sonra da qılıncını düz köksünə dirəyi onun ürəyinə sancmaq istəyəndə artıq küreyi yerdə olan düşmən döyüşçüsü əlini qaldıraraq yalvarmağa başladı. Bu vaxt İbrahim Mirzə də özünü yetirdi. Əlinin işarəsi ilə Qalabəy qılıncı dayandıрмаğı bildirdi. Küreyi yerdə alacalanmış gözləri ilə baxan döyüşçü tez-tez nəsə deyirdi. Axır ki, İbrahim Mirzə anladı ki, o qoşunun başçısıdır. Adı da Canvəfa Mirzədir. Onu da və ətrafında olan daha iyirmi nəfəri də öldürmədilər. Silahlarını yığıb, qollarını zəncirlədilər.

...Döyüş bitmişdi, İbrahim Mirzə Canvəfa Mirzənin talan elədiyi əmlakı sahiblərinə qaytarırdı.

Yəzd əhalisi Şah İsmayılın ünvanına dualar sərgiləyir, şahın qardaşı İbrahim Mirzəyə əhalinin canını himz etdiyinə görə sonsuz minnətdarlıq bildirirdilər. İbrahim Mirzə əsirləri Sultanıyyə Cəməninə yola salmağı əmr etdi - Şah İsmayılın hüzuruna. Özünü isə təzədən Kirman tərəfə yol aldı. Canvəfa Mirzədən öyrənmişdi ki, orada Bayqu Bahadurun başçılığı ilə xeyli hərbi qüvvə var.

Ancaq İbrahim Mirzə Kirman əyalətinə çatanda Halvaçioğlu ilə Bayqu Bahadurun da qarşılaşması sona yetmişdi. Bayqu Bahadur Qızılbaşların cəsarətli döyüşü qabağında dayana bilməmiş, elə ilk döyüşdəcə məğlub olmuşdu. Güclə canını qutarıb çox az qüvvə ilə Qızılbaşların əlindən qurtarıb Məhəmməd xan Şeybaninin yanına qaçmışdı. Kirman əhalisinin də əmlakı sahiblərinə qaytarıldı.

Bayqu Bahadur üz-gözdən düşmüş bir vəziyyətdə - qançır olmuş sir-sifətlə Məhəmməd xan Şeybaninin hüzuruna çıxmalı oldu.

Əslində, bəd xəbəri Məhəmməd xan Şeybani dündən eşitmişdi. Və eşitdiyi xəbərdən çox qəzəblənmişdi. Bayqu Bahadurla birlikdə ölümdən canını qurtarıb onun hüzuruna gəlmiş adlı-sanlı döyüşçülərin, sərkərdələrin acınacaqlı görkəminə baxıb daha da qəzəbləndi. O, əyləşdiyi yerdən əlini Bayqu Bahadura tərəf uzadıb bağırırdı:

-Necə oldu ki, sən kim adlı-sanlı bir sərkərdə çöldən yığılma Qızılbaş qüvvələrinə belə biyabırçılıqla məğlub oldu?

ÇALDIRANA GEDƏN YOL

(Əvvəli ötən saylarımızda)

Canvəfa Mirzə Yəzdi talan üçün tək gedəcəyindən sevinirmiş kimi dərhal dilləndi. Onun səfər üçün necə sevinmədiyini Bayqu Bahadur da duydu. Canvəfa Mirzə elə Bayqu Bahadurun düşündüklərini dilinə gətirdi:

Yəzd çox varlı şəhərdir. Demək tezliklə Yəzdi tutmalıyıq. Həm də çoxlu sərvət əldə edə bilirik. Qoşunu təmin edər, hələ Məhəmməd Xan Şeybaninin də hüzuruna onun özünün gözlədiyindən də daha çox pay ayırıraq.

Canvəfa Mirzənin bu sözləri talandan və qələbələrdən şadlanan sərkərdə Bayqu Bahaduru daha da ruhlandırdı. Onlar şəhər erkən Canvəfa Mirzənin Yəzdə doğru hərəkətinin başlanması qərarına gəldilər.

Bayqu Bahadur isə Kirman əyalətindən talayıb qəsb etdiklərini Xorasana yola salmaq üçün hazırlıqlara başlayacaqdı.

Həmin gecəni onlar şərab məclisi ilə keçirdilər. Şəhərə yaxın Bayqu Bahadur sərxoş gözlərini dolandıraraq Canvəfa Mirzəyə üz tutdu:

-Biz hökmdarımıza Şah İsmayılın nə qədər gücsüz və zəif olduğu xəbərini də göndəririk. Tezliklə Şah İsmayılı tapıb, hökmdarımıza itaətsizliyinə görə də cəzalandırıraq da.

Canvəfa Mirzə də sərxoş idi. İndi Şah İsmayıl da onun gözlərində cılız və qüvvəsiz bir dəstəbaşı kimi görünürdü.

Sərkərdələr heç özləri də bilmədən Kirman xalılardan döşənmiş çadırdan hərəsi bir tərəfdə yuxuladı. Şəhəri gün günortaya yaxın oyanmışdılar. Canvəfa Mirzə tez qalxıb üzünə su vurdu, ordugaha getdi.

Az keçməmiş yürüş təbillərinin səsi eşidildi.

Ordugahdakı səs-küydən Bayqu Bahadur da yuxudan oyandı. Əvvəlcə o ordugaha basqı olduğunu düşü-

romandan səhifələr

şarın meyitini məzara endirdi. Halvaçioğlu ilə danışmış qüvvələri ikiye böldülər. Bir dəstə, Halvaçioğlu da başda olmaqla Bayqu Bahadurun qarşısını kəsməli, onun talan elədiyi sərvəti ölkədən çıxarmağının qabağını almalı idi. İbrahim Mirzə isə 5000 nəfərlik qüvvə ilə Yəzdə doğru hərəkət elədi.

Şah İsmayıl da onun ünvanına göndərdiyi məktubda yazmışdı ki, düşməni qədərincə cəzalandırmaq gərəkdir. Talan olunmuş sərvət isə sahiblərinə qaytarılmalıdır.

İbrahim Mirzə yaxşı başa düşürdü ki, indi hər şey onun sürətli hərəkətindən asılıdır. Gecikmək Yəzd əhalisinin də məhv edilməsi demək olardı.

Onsuz da Yəzd əhalisi də vəziyyətdən xəbərdar idi. Yəzd ətrafında düşməne qarşı dura biləcək əhali başını götürüb uzaqlara qaçmışdı.

Canvəfa Mirzə Yəzd şəhərinə çatanda şəhəri boş görməyi onu qəzəbləndirdi. Ətrafında qabağına çıxan kim varda hamısını qətlə etməyə əmr verdi. Amma, bu vaxt İbrahim Mirzənin sürətli hərəkətlə özünü yetirən qüvvələri ilə qarşı-qarşıya gəldi.

Bu, Canvəfa Mirzəni çox təəccübləndirdi. Sanki İbrahim Mirzənin qoşunu qəflətən yerdən çıxmışdı. Onun ağlına da gəlmirdi ki, İbrahim Mirzənin qoşunu sürətli hərəkət üçün hər nəfər iki atdan istifadə edib.

İki nəhəng qüvvə qarşı-qarşıya gəlmişdi. Canvəfa Mirzənin qoşunları sayca çox olsa da, başı sərvət yığmağa, talana qarışdığından, demək olar ki, döyüş mövqeyləri tuta bilməmişdilər. Günortaya yaxın Qızılbaşlar düşmən qoşununu tamamilə əzdi. Müqavimət göstərənlər öldürüldü. Çox az qismi isə pərakəndə və dağınıq halda hara gəldi qaçmalı oldu. İbrahim Mirzə Qızılbaşlar tərəfindən əhatəyə alınmış bir dəstənin lap

-Hökmdarımız, onlar döyüş meydanında ayrı cür görkəm alırlar.

Bayqu Bahadurun bu sözləri hökmdarı lap hövsələdən çıxardı.

-Necə görkəm alırlar? Bəyəm onlar da sizin kimi adam deyillər?

-Xeyr hökmdar, döyüş vaxtı onlar nəsə deyib elə qışqırırdılar ki, bir adam beş kimi görünür.

-Yox bir, on beş kimi. Kaş sən özündə yanında kıl da elə o döyüş meydanındaca parça tikə olaydınız. Təki mənim hüzuruma belə görkəmdə gəlməyəydiniz.

Məhəmməd xan Şeybani daha Canvəfa Mirzə haqqında heç nə soruşmadı. Çünki Canvəfa Mirzənin yaxınlığında döyüşüb canını qurtaranlardan biri, onun atdan yıxıldığını demişdi. Ancaq, sonrakı taleyi haqqında məlumat yox idi.

Canvəfa Mirzə Məhəmməd xan Şeybaninin qayını idi. Onun qəhrəmanlığına, döyüş cəsarətinə Məhəmməd xan Şeybani çox inanırdı. Canvəfa Mirzəni də Bayqu Bahadur yoldaş eləməkdə məqsədi o idi ki, onun döyüş təcrübəsini mənimsəsin. İndi bütün ümidləri puça çıxmışdı.

Hadisələrin belə gedişi Məhəmməd xan Şeybani üçün gözlənilməz olsa da yenə Şah İsmayılı gücdü rəqib kimi görmürdü. O, həmin gün Şah İsmayılı savaşa üçün hazırlığa başlamasını əmr etdi. Hətta təhqiramiz bir məktub da yazdı. Həmin məktubda Şah İsmayılı İraq dağası adlandırdı, üstəlik də Şah İsmayılı həqarət üçün bir xirə və bir əsa da göndərdi.

Bununla o, Şah İsmayılı çatdırmaq istəyirdi ki, hüner meydanı dərvişlər üçün deyil.

(Davamı var)